

Numărul 31.

Oradea-mare 3/16 august 1903.

Anul XXXIX

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

Catastrofa Daciei.

— Roman istoric. —

(Urmare).

Athaulf descinse de pe tribună, mergând ață spre poarta principală a castrului.

Peste câteva minute trompeta sentinelei de la poarta castrului vesti tuturor, că pe dinaintea ei a trecut comandantul suprem.

Să-l lăsăm să descindă îngândurat, cu capul aplecat spre pept, pe drumul pavat și neted, care ducea în forul orașului, și să ne 'ntoarcem atențiunea spre poarta de cătră sud a orașului.

Athaulf nu s'a fost urcat încă pe tribună, când sentinela din specula* castrului observă o grupă de oameni intrând în Apulum. Ochii sei ageri pricepură îndată, că acești oameni nu-s periculoși, căci toți erau Goți, afară de unul, care pășiă în mijlocul lor legat cu mâinile la spate. Un străin legat între atâția ostași brutali, eră mai mult de compătimit, decât pericolos, deci sentinela ținu lucru superfluu a avisă pe cei din castru.

Străinul eră plin de sânge inchiegat, care-i desfigură trăsăturile feței, totuș nu într'aceea măsură să nu se fi putut cunoașce, că omul nefericit eră tiner încă.

Goții, cari îl petreceau, îl izbiau din când în când între injurături sêlbatice cu lovituri de pumnî, pe cari prizonierul le suferiă mut.

Unul Got, precum se vedea, îi plesni prin minte o idee minunată, pentru că, punându-și degetul pe buze, făcû semn tovarășilor sei să se oprească, apoi pășind în vârful degetelor la spatele prizonierului, își vèri pe neobservate tolba între genunchii aces-

tuia. Prizonierul perdû echilibrul și căđu cu fața 'n jos la pământ.

Gotul, care comise aceasta glumă grosolană, îi repeđi câteva boldituri de picior în spate, agrăindu-l cu bunăvoință batjocoritoare:

— Secoală prietine! Aici nu e bèreul lui Wuotan să te 'nchini acestui zeu, pe care tu atât de mult îl adorezi.

Isgoditorul acestei glume nu se 'nșelase în așteptarea sa, căci risul ce isbucni la aceste cuvinte îl întări în convicțiunea sa, că tovarășii sei sânt niște oameni cu spirit, de cari se prinde o astfel de glumă de grad mai nalt.

Prizonierul, fiind cu mâinile legate la spate, nu fu în stare a se rădică, se rostogoli deci involuntar pe spate, din care poziție rădicarea e mai ușoară, când omul nu-ș poate întrebuiță brațele. Din narile și buzele lui curgea sângele în bulbuci de lovitura ce o suferise; dar Gotul glumeț, departe de a fi impresionat prin aceasta priveliște, mai lăsă să sboare încă o schintee spirituală:

— Hoho frate!... Aceasta nu merge!... Tu ești de tot pretențios... Nu te 'ndestulești că te am făcut să sârui pe Jörd¹, fără îți întoreci fața vicleană cătră cer, să te pupe și fiul ei, Donar, cu *miölnir*-ul² lui? --- Sta! să te pup eu, iată *miölnir*-ul meu!

Zicënd acestea, între risetele hohotitoare ale oratoriilor sei, își prinse scutul cu ambele mâni, și-l ridică să-l isbească prizonierului în față.

—...Samanarich...

Omul maltrat se sbuciumă pe fața pământului, neștiind cum să se ferească de lovitura ce i se pregătiă. Între încercările sale de a mulcomi furia chinitorului sei cu vorbe înțelepte, din noroc i veni pe buze numele Samanarich, care înse fu de ajuns ca Gotul infuriat să se îmblânzească și să devină atent.

* Un loc rădicat, de unde sentinelele puteau scrută toată împrejurimea, și în cas de trebuință avisau prin semne statorite pe cei din castru de pericolul ce se apropia.

¹ Pământul. ² Miölnir—ciocan, Germanii credeau, că dacă trăzneșce, zeul Donar își aruncă miölnir-ul.

— Ce ai zis? — întrebă Gotul.

— Voese să fiu dus înaintea lui Samanarich, — borborosi cu greu rănitul, căci sângele ce-i implea gura îl împedea să pronunțe aceasta limpede cuvintele, cu atât mai vârtos, că vorbii reu limba barbarilor.

Risul Goților de odată încetă, ca să fie înlocuit prin mirare ce le lungi fețele bărboase. Doi dintre ei se aplecară spre rănit și-l rădicară în tălpi, un al treilea într'acestea se căsniă cu deslegarea funiei cu care îi legase mâinile la spate.

— De unde cunoșei tu pe Samanarich? — întrebă acum pe prizonier Gotul glumeț. Din silința, ce și-o dădea să pronunțe aceasta întrebare cât se poate de blând, eră evident, că-i părea reu de ce făcuse.

Un alt Got într'acestea sosi cu un vas de apă și-l întinse rănitului să se spele de sânge.

Rănitul prinse curaj, vedând purtarea chinuitorilor sei schimbată în favorul seu.

— Încă n'am avut ocaziune a me'nchină ewartului suprem al lui Wuotan, dar vestea lui a străbătut și la noi în munți, — răspuse deci fără frică, cugetând că dacă numai numele acestui om atât de stimat de cătră Goți, a avut efect atât de minunat asupra lor, chinuitorii sei de până acum de-a bună seamă nu-l vor mai bate, dacă va destăinui intențiunea ce l-a condus la bercul lui Wuotan, de unde-l prinseră. — Numai de aceea am venit la bercul sfânt, că am avut de a comunica lui Samanarich un secret de tot important.

— Și care e acel secret? — întrebă unul dintre Goți.

Prisonierul surisc.

— Dacă l-aș comunica cu alții, secretul meu n'ar mai fi secret, — răspuse.

— E drept, — întări Gotul cel glumeț. — Dar de ce nu ne-ai spus îndată, că vii la ewartul suprem? Dacă am fi știut ce cuget ai, ai fi fost tractat în alt mod.

— Am greșit că nu ve spusei numai decât, cu ce cuget me îndreptasem cătră bercul sfânt. Eū am socotit, că ewartii lui Wuotan locuiesc în berc. Am greșit... m'am înșelat... urmările acestei greșeli le port acum pe trupul meu, fără de a me putea mângăia cel puțin că nu eū ênsumi am fost cauza acestor urmări. Dar nenorocirea mea s'a sfârșit deja. Ceea ce căpêtasem de la voi, nime nu mi le mai poate lua de pe spate... Conduceți-me la Samanarich.

Bărbații plecară spre for.

Prisonierul părea a fi orientat în Apulum, căci pășiă înaintea Goților drept cătră for, fără de a așteptă ca să-i arete calea. Aceasta împregiurare îndemnă pe unul dintre barbari să pună întrebarea următoare:

— De unde cunoșei acest oraș? Ai mai fost oare când aici?

— Da. Aici m'am născut, aici mi-am petrecut copilăria și junețele. Când ați cuprins apoi voi acest oraș, locuința mea a fost între cele dintei cari s'au nimicit de focul pus de ostașii voștri. Toată averea mi-am perdut-o, abia mi-am mântuit viața, scăpând cu alți nefericiți în munți.

— Ești Roman dară?

— Da.

Sosiră în for.

Ochi Romanului prizonier se umplură de la-

crimi la spectacolul deprimator ce se 'ntindea înaintea sa. Nu esistă om atât de reu, care să nu fie atins în suflet de durere, când își vede patria prefăcută în ruine de cătră inamic. Edificiile publice, templele zeilor erau ruine mute, în cari nime nu mai aducea jertfe zeilor; scâlđile minunate, cari pe vremea stăpânirei romane rêsunaū de strigăte vesele, erau prefăcute într'o movilă tristă de ruini afumate.

Singură Curia orașului, unde-și ținea ordul decurionilor ședințele, eră încă în stare mai bună.

Înaintea acesteia Goții se opriră și poftiră pe prizonier să între.

Abia înaintase câțiva pași prin porticul împodobit cu stâlpi corinthiei, și vedură venind spre dênșii o grupă de bărbați cu bărbii bălae și plete lungi, îmbrăcați în vestminte până'n pământ. Grupa cam de vre-o douzeci de persoane, eră condusă de un bătrân impunător, a căruia statură uriașă nu tradă nici decât povoaara anilor mulți ce o apesău. Brațele sale groase, sgomotul pașilor sei grei, umerii sei lați, ne îndreptătesc să presupunem că acest bătrân vênjos dispunea de o putere trupească colosală. De priviați înse la pèrul seu alb ce-i acoperia umerii și peptul până din jos de cingătoarea scilpicioasă, ce-i stringea vestmèntul larg în giurul mijlocului și la crețelele dese ce-i brăzdaū fruntea despărțită de obraz prin o păreche de sprâncene stufoase și albe, sub cari doi ochi vineți se învèrtiaū sèlbatic în orbitele lor scufundate — trebuia să cređi faimeii ce se lățise, că acest bătrân purtă pe spatele sale povoaara a o sută de ani întregi, fără de a se gârbovi.

Acesta eră ewartul suprem al lui Wuotan, și bărbații cari pășiau în urma lui cu sfiala stimei și venerațiunei profunde, față de capul religionar al Goților din giurul orașului Apulum, erau subalternii sei în serviciul zeilor.

Escortatorii de prizonier se aplecară până la pământ înaintea lui Samanarich, care vedând pe Roman, își încreți fruntea și mai tare de cum eră, și strigă mânios?

— Ce voiți cu acest străin? De ce-l aduceți la mine?

— Bărbate sfinte! — încercă a-și esplică îndrăsneala unul dintre Goți. — Acest Roman s'a apropiat de bercul sfânt al lui Wuotan, l-am prins chiar în poarta aceluia, când voiă să între în el. Eū am cređut că pedepsirea acestui sacrilej cade în sfera ta de putere, de aceea l-am și adus înaintea ta.

Samanarich se aprinse de mânie, și sârind ca un tigru furios la unul dintre aducătorii prizonierului, i șmulse sabia din teacă:

— Mișeilor! Ticăloșilor! — răcnii cu ochii înnecați în sânge. — Așă ve împliniți voi datoria?! ... De ce nu l-ați străpuns imediat?

Versul lui dur tremură le agitația mâniei nemărginite. Câteva momente stătù nemișcat, răpit de acest acces de furie, apoi ca și când s'ar fi trezit dintr'o beție ce-i paralizase voința, își învèrti de vre-o câteva ori sabia lucitoare de-asupra capului seu alb și zise cu sânge rece:

— Acum trebue să reparez eū greșeala voastră.

Pe fruntea Romanului se iviră picuri de sudori reci, vedând intențiunea crudelă a bătrânului, care se apropiă spre el cu sabia rădicată.

— Samanarich, nu me ucide! Am venit să-ți spun un secret prețios, din care vei trage folos mare!

Numai câteva clipe de ar fi întârziat Romanul cu acestea cuvinte, pe cari i le aduse pe buze frica de moarte, s'ar fi dus în aceea lume, unde nimeni nu se mai interesează de secrete. Norocul orb inse și cu aceasta ocașiune îi veni într'ajutor și-i mântui viața. Ewartul își sloboði sabia în jos și cu expresiunea curioșității ce se oglindá pe fața sa, în butul trăsăturilor contrase încă de mânie, întrebá pe Roman dur și infruntător :

— Ce secrete poți avea tu înaintea mea? Nu șei tu, că tronul lui Wuotan e în cer și că zeul acesta are pe umeri doi corbi albi, cari îi șoptesc în ureche toate câte se 'ntâmplă pe pământ? Și apoi, când am trebuință de vre-un secret, nu me pot doară îndreptá cãtră zeul atotșciitor, ca să mi-l spună? Nu șei tu, că eu sânt ewartul lui suprem?

— Șei — respunse Romanul; — dar totuș sânt convins, că vei putea folosi secretul meu spre mărirea ta și a zeului teú. Altmintrelea cum aș fi venit între inimiții mei să-mi espun la pericol viața, fără a fi îndemnat sau silit de cineva? Samanarich! dá-mi voie să-ți spun numai câteva cuvinte în taină, și apoi dacă vei vedea că nu-ți pot fi de nici un folos, ia-mi viața.

Ewartul se aplecá spre prizonier; acesta îi șopti la ureche câteva cuvinte, cari de-odată schimbará radical purtarea ostilă de până acum față de pretinsul violator de zei.

Samanarich se întoarse cãtră ewartii ce-l așteptau curioși și le zise :

— Mergeți, fraților, la bercul sfânt și faceți dispoșiunile de trebuință pentru *dadsisas*. Dacă voiți sfârși cu acest om, voiți merge și eu.

Ewartii porniră 'n șir, doi cu doi, spre eșire.

— Puteți merge și voi! — porunci ostășilor cari aduseră pe prizonier.

Apoi deschise ușa și 'ntrând cu Romanul într'o odaie, învârti pe din lontru cheia în broască.

Nu trecu timp de cinci minute, și la ușa închisă de Samanarich apărú un bărbat, care punând mâna pe clantă, după ce o apăsă de vre-o câteva ori inședar, voi a se depártá iară.

— Cine e aici? — se auđi din lontru glasul lui Samanarich.

— Eu sânt, Athaulf.

Samanarich închise pe Roman în odaia vecină, apoi sloboði pe Athaulf să intre.

— Vii la timpul cel mai potrivit, — întimpină ewartul pe Athaulf. — M'am rugat zeilor mult, să-mi ajute a deláturá nécasul greú de pe sufletul teú, care-ți amăreșce toată viața. Azi

noapte, în fine, Wuotan mi s'a arátat în vis. L am vedúť trecând ca un fulger prin vèzduh, care clocoția de rinchezarea calului seú nesdravén, de sunetul bucinelor de vènat, de lătratul vesel al cânilor și de strigățele însuflețite ale eroilor seí. Calul seú sburá ca un vultur peste dealuri și riuri, necunoscând pedecă care să-l opreascá. De-odată se oprí chiar de-asupra mea... I-am vedúť fața ardândă de focul de erotú neînvinș, care strălucia de sublimitate divină... Numai puțin imi putui inșe delectá sufletul amețit de atáta măriime însuflețitoare, căci Wuotan își scoase spada vecinic in-

Dr. Demetriu Radu episcopul gr. cat. al Orăđii-mari

vingețoare și arátând cu ea cãtră sanctuarul seú bercul cel sfânt, imi zise: „Întrebă-me mâne despre Withimir!“ Și apoi, lăsând lungi frênele armășarului seú ce tremurá de nerăbdare, dispărú ca un vifor infricoșat.

Până ce vorbiá ewartul, Athaulf simțea cum se întoarce în el dragostea de viață, care de un timp încoace îl părăsise cu totul.

(Va urmá.)

Tit Chitul.

U n c â n t e e.

*Eü şciü de mult un cântec...
Cântatu-l am odată
Iubitei c'ochii negri
Şi datu-mi-a răsplată.*

*Şi datu mi-a guriţa
Şi sinul ei de crin. —
E darnică drăguţa
Şi nu dă ea puţin.*

*D'atunci şi zi şi noapte
Îi cânt eu tot mereü,
Şi aştept apoi răsplata
Să-mi dea pe cântul meu.*

*Dar, Doamne, ce-î trăzneşce,
Ce-mi zice câte-o dată:
E mult ce ți dau eu ție,
Me 'nșeli, cum ved, la plată.*

*Se supără, me supër,
Îmi cer eu dreptul meu,
Nici mort nu-l las de aș și că
Me prind cu Dumnezeü.*

*Dar ea cum e mai bună
Se 'mpaci cea dintei:
— Na ți plata, căci eu tine
N'o scot la căpăteli.*

*Şi 'n clipa, când în brațe
O ții lu pieptul meu,
Un fleac îmi pare raiul
De sus la Dumnezeü.*

Salonic.

N. Bațaria

T u r n i b u c a.

(Nuvelă macedo-română.)

Turnibuca. Ce nume ciudat!
Eră numele tipărit pe firma contului pe care fata de casă mi-l adusese de la prăvălia, situată în strada Țeranilor în colț, de unde tîrguiam.

Fata îmi spusese de mai multe ori că tîrgue de la niște „greci“, oameni foarte cum se cade, „cari vînd mai efin ca ori unde“, și-ș întemeli spusese pe motivul — că ori de câte ori se ducea cu copilul în brațe la bacanie, grecii deteau copilului câte o bomboană ori în lipsă câte un pumn de roșcove, sau alune.

De șase luni de când tîrguiam de la prăvălia lui Turnibuca, nici odată nu fusesem curios să-l cunosc; de astă dată inse, m'am hotărit să-i fac cunoștința.

Colțul stradei Țeranilor, nr. 27, proprietatea dnei A...

Plec, iar pe drum me gândesc — să-i vorbesc pe limba lui, căci e o legitimă mândrie, îmi zic, să dovedesc străinului că-i cunosc limba, mai deslușit decât ar vorbi-o el.

I zic dar pe grecește: *Kolispera Kiris Turnibuca*, fără să me mai recomand.

Turnibuca e un tiner între 22 și 23 ani; blond, statura-i potrivită, privirea expresivă și cu o nunanță de dușoșie împregiurul cearcănelor.

Îmi răspunde pe românește: Bună seara, Domnule, și me poșteșce să iaș loc pe scaun.

— Am venit să-ți achit contul, urmez eu tot pe grecește.

Turnibuca îngălbeni la față ca un om care abia își poate stăpâni mânia.

— Nu șciü limba asta, dle, și me iartă, dacă nu-ți pot răspunde.

— Se poate?

— Am învățat-o, ce e drept în școală când eram mic, dar fiind că nu me împăcam cu grecii, din pricină pe cari dta nu le poți și, nu mi-ai ramas în minte decât niște crimpee nedeslușite, cari nu m'ar ajută de loc la o convorbire.

— Pqi ce fel de vorbă este asta: Dta nu ești grec?

— Cu părere de reü, nu.

— Atunci?

— Armân, dle, armân de la Pind, saü cuțovalah, cum i zic grecii, ai auđit dta de acest neam?

— Da, cum să nu! Și din ce loc, me rog?

— Satului meu i zice Vlaho-Clisura. Din geografie, cred că-i fi auđit și dta de comuna asta.

— „Am ș' mine hiu armân“ (dar și eu sînt român) i răspund, de astă dată în dialectul macedo-român.

În ochii lui Turnibuca zării o lacrimă, care i schinteia printre gene. Acum privia la mine cercetător măsurându-me de sus până jos neîncredător și cu șficiune.

— Dar dta, cine ești, me rog?

— Mie lumea îmi zice „Picurar 'lu de la Pind“.

Turnibuca avu o tresărire și băgai de seamă că neîncrederea 'ncepü a-i pluti pe față cu mai multă nuanțare.

— Cum... dta ești Picurarul nostru — aida de, asta nu se poate... un mahalagiü din Popa Kițu și Picurar... cată-ți treaba dle, pe cine vrei să păcăleşci?

O întorsei iar pe dialect care-mi place mult, o mărturisesc sincer, căci la un moment dat convorbirea cu un consăngean al meu îmi dă ilusia că me găseșce în vecinătatea Pindului și în urma mai multor răspunsuri categorice și convingătoare date întrebărilor lui, me cređu Turnibuca, pe care-l auđi:
— Veđi dta frate, de când auđieam de dragul nostru Picurar și acum... și acum ce bucurie pe mine... de nu mi-ar fi că te-ai supără, mai că te-aș sărută picurare.

— Îți mulțumesc de doveđile de simpatie ce-mi arați dragă domnule, i-am zis mișcat.

Apoi el mie:

— Șeđi, te rog, că vreaü să me satur de tine; iată și mâna mea de frate: me recomand, Gheorghe Turnibuca, fiul lui Nicola din Vlaho-Klisura.

Se făcu un moment tăcere.

Un copil din mahala se auđi la ușa prăvăliei:
— „Grecule“, dă-mi de cincî parale zahăr.

— Îl auđiși Picurare, ca și dta — toți greci ne zic.

— Aceasta nu trebuie să te mähnească de loc, îi zisei.

— Cum să nu me mânăscă, păcatele mele... Aș vrea să măntui odată cu rușinea asta adusă pe capul nostru... Auzi: să nu se cerne grâul de neghină! Bulgarul, după ce a comis acte de trădare în contra statului în țara noastră mună, de România vrea să zică, dacă-l stringi cu ușa, repede îl vei auzi: Sunt român-macedonean, eu am lucrat pentru interesele macedonenilor; așa raționează el, înse titlul de „armân“ care-i de noblețe veche, e murdărit de un trădător, de unul care are drept lozincă: „scopul scuză mijloacele“, și astfel o parte de lume, din

frații noștri din regat, dacă le spuți că ești armân, sau român din Macedonia, apoi imediat i-ai și convins ce ești, căci îi vei auzi: a ha, macedonean... de ai lui Sarafof... înțelegem, înțelegem.

Comentariul nu mai încap.

O altă parte a fraților noștri ne confundă cu grecii și ne tratează așa după cum merită ne-sinceritatea sau violența unora și altora. Bietul armân — el dispare și calitatea lui etnică se topește ca spuma mării când e împinsă de o forță nevădută spre malurile stâncoase.

Vorbele lui Turnibuca erau ca de jeratic aprinse. El mi-a dat de gândit mult. Îmi ziceam: câte lucruri nu scapă

observațiunei noastre a celor care sântem nevoiți a ne face viața între cancelarie și casă... Poftim un om simplu și de câte nevoi sufletești e sbuciumat. La urma urmei ce i-ar păsa lui că unii îi zică „grecule“, că alții îl fac tovarăș cu Sarafof, dacă conștiința i e curată!

Așa e, dacă inima lui Turnibuca n'ar fi un focar de patriotism.

— Zilele trecute — urmă el, — nu mai departe, cu proprietărea mea, o femeie de altmintețea destul de cultă, eră să me ia la ceartă.

„Una, doue, numai ce o auz: grecule și iar grecule.

„Vine și me întreabă: ce mai veste poveste de prin țara ta grecească, dle Turnibuca? Me încerc să-i esplic un ceas, că sântem români, vai de mine, că vorbim românește, pentru Dzeu... de unde înse să te înțeleagă cocoana!

Turnibuca plecă ochii în jos, apoi suspină a desnădejde.

L-am înțeles de la prima vorbă: un patriotism fanatic într'o inimă caldă, o adorațiune pentru tot ce eră românesc, un suflet chinuit pentru că nu i se recunoșcea nici de cei mari nici de cei mici, un

drept natural, acela de a merită și el numele de român și nu pe cel de grec, de care avea oroare.

Acesta eră Turnibuca.

Stătusem la masă alături de el mai multe ceasuri și totuș nu-mi venia să me despart de acest om. Ceva me ținea legat de dânsul, să-l ascult să-mi povestească, mai ales din trecutul lui, care îmi amintia de întreaga mea copilărie, petrecută pe munții și prin văile Pindului.

— Auzi dta — îl auzii, după ce rămăsese câțva pe gânduri; moare bietu tata; membrii familiei noastre țin să-i facă o înmormântare vrednică de reposat.

Se ține un discurs — culmea ironiei — în limba grecească veche: „*conia i mnimi, leghete; etelete ton vion tumacarios che aristata*“, adică: veci-

nica-i pomenire ziceți i; ș-a sfârșit din viață fericit și foarte strălucit...

Dascălul școlăii, un grecoman ruginit, eră care căută să se illustreze cu prilejul morții tatei, zăpăcind trista adunare cu niște frase întortochiate pe care nu le înțelegea nici dânsul.

Sărmanii oameni, cu capetele descoperite înaintea catafalcului, cu inimile sfâșiate de jale, perdând ori ce răbdare în fața discursului acestuia, începură a se întreba: „*nica nu bitisi?*“ (incă n'a terminat?)

Episcopul dr. Demetriu Radu între părinții săi.

Eră cea mai mare insultă ce se aducea memoriei părintelui meu; din toată cuvântarea dascălului nu s'a înțeles de „adunarea tristă“ nici o iotă. Dar în cele din urmă sfârși spre liniștea asistenței care eră cât pe aci să iasă din răbdări...

Bietul Pinca, care cunoscuse pe tata, a vrut să rostească două vorbe măcar, în limba noastră, în memoria celui dus; dar de unde să poată, căci s'a uși repețit ca ulii asupra lui toți agenții inconșienți ai propagandei elene, de și ei nu erau alta decât niște români rătăciți.

— Fugi cu limba ta cea afurisită, moșicule, așa a fost apostrofat bietul Pinca.

Acestea se petreceau la respântie. Familia noastră ținea să se facă serviciul divin la biserica noastră românească Sf. Nicolae; dar de unde să poată a se împotrivi agenților cari au pornit-o frumos spre biserica Sf. Antonie — cea grecească — pentru motivul, că biserica noastră e afurisită de patriarhul din Constantinopol. În acele momente de neagră jale, cui i mai venia să provoace scandal? Și așa a trecut și asta...

Tata fu dus la vecinica locuință în bocetul femeilor noastre: oh, ce bocete... ecoi al durerilor nemărginite! Și acum par' că îmi sună la urechi, de și sinistru, dar me'nfiior de dușoșie, căci ele îl bociau în graul nostru armân în ciuda popilor cari mormătau pe nas: „Kirie eleison...“ Dar nici în mormânt n'a fost lăsat în pace bietul tată! Familia ținea să-i sape pe o piatră epitaful în limba noastră; nu, și aci împotrivire din partea popilor și mai cu seară din partea eforilor bisericești, agenți ai propagandei: „fugiți cu limba aceasta caterisită de Dzeu, o limbă de eretici blăstămați!“ Cu aceste vorbe speriați pe femei să nu nemerească cât or fi ele prin biserica Sf. Nicolae.

Dar nici Pinca nu s'a lăsat mai pe jos. Mi-aduc aminte, de și e cam mult de atunci, numai că-l ved odată într'un costum haiducesc, înarmat până în dinți.

— Ce ți-e mă gazdă Pinca? așa îi ziceam noi lui.

— Ce să fie... am să bag spalmă în Vlaho-Klisureancele noastre; me duc pe marginea pădurei să țin calea tuturor femeilor cari vor îndrăzni să meargă în deal la Sf. Antonie; ce caută ele la Greci? N'avem noi biserica noastră?

„Nu le impușe... m'a ferit Dzeu, neam din neamul meu n'a fost omoritor de oameni, dar uite așa, voiți să le speriu, să descare câte vre-un glonț în vânt, așa că vedându-me, vor înțelege ele: una să speriu, e de ajuns ca să se ducă vestea.

Pinca nu glumiă când vorbea; și ce bine a prins planul lui! A doua zi, într'o duminică, după atentatul lui Pinca, să fi vedut cum gemea biserica noastră de lume. Pinca inse veghia la postul lui înarmat. Se făcuse un fel de haiduc pentru dragostea bisericești române.

— Un apostol și jumătate, nu-i așa dle Picurar?
„Acum mi-e'n gând să mă răfuesc și eu cu ei.
„A... am cuvintele mele, Picurare, nu din senin urese eu pe Greci, nu de geaba mor de ciudă când lumea îmi zice: „grecule!“

— Și cam ce gândești să faci? l-am întrebat.

— Să merg în Vlaho-Klisura și să ajut pe ai mei la luminarea minții și redesteptării conștiinței naționale. Și iaca ce am să te rog pe dta: aș dori

să-mi faci o tălmăcire în dialect a testamentului nou și vechi; întorcându-me, voiți să le cetesc eu sfânta scriptură din scoartă până în scoartă, să priceapă cuvântul lui Isus cu mic cu mare, să se stărpească odată pentru totdeauna grecismul din comuna mea, cel puțin.

— Și crezi să reușești?

— Acolo voiți isbuti, nici vorbă; numai aci nu cred să reușesc cu înlesnire.

— Ce să reușești aci?

— Să conving pe cocoana proprietăreasa că sunt român.

Și Turnibuca cădă din nou pe gânduri, deveni iarăș melancolic.

Așa rămâne ceasuri, zile întregi.

Dar de câte ori me vede, figura lui ia o expresie ciudată, ochii lui strălucesc de bucurie, îmi strînge mâna cu căldură și-l aud:

— Ah, ce bine îmi pare că și tu ești armân de ai noștri!...

Constanta.

Petru Vulcan.

G r i e r u ș u l .

(Din legendele, datinele și credințele Românilor despre insecte.)

Pe vremea lui Alesandru împărat trăia un fiior frumos ca o fată de 16 ani, și harnic de n'avea soție, dar poznaș de-i merse veste și poveste peste toate țările. Fetele de împărați se muștrau aruncându-si câte în lună și 'n soare, povestindu-se și hulindu-se de erati de mirare la toate neamurile. Fieșce care se ținea, că numa a ei trebuie să fie, că numa ea e vrednică de un bărbătel ca el. Eră și frumos de n'avea soție, dar apoi când îl aușia cântând, te făcea de-ți sta mintea 'n loc, așa glas mândru și plăcut avea. Nu-i vorbă chiar și mamele fetelor se îndrăgiseră în el, ba și împărații moșnegi cu barba până la genunche, încă își dădeau genele și sprâncenele în lături, ca să vadă pe fătul cel frumos ca o minune și scump ca un glob de aur.

Toată lumea îl plăcea, numa Alesandru împărat nu-l putea vedea în ochi, atât de urit îi eră; — căci cum Doamne nu l-a avea urit, când el eră împăratu cel mai mare și mai vestit din lume, și tot nu eră băgat în seamă nici pe de parte, de fetele celorlalți împărați, și mai cu seamă atunci când și cel făt frumos eră de față. Din pricina aceasta s'a și început o ură între ei, de nici soarele, carele pe atunci umblă pe pământ, nu i-a putut împăcă. Alesandru împărat s'ar fi împăcat bucuros cu cel făt frumos, pe lângă învoiala ca cel făt frumos nici odată să nu meargă în povestii la drăguța lui Alesandru împărat. Făt frumos inse își bătea joc de învoiala lui Alesandru împărat, și în ciuda lui tot mai des se ducea la drăguța lui Alesandru împărat și-i cântă câte numa le șcica. Soarele vedând batjocura ce o face cel făt frumos, l-a luat odată la fugă, și l-a alungat așa de mult, de din alb și frumos ce eră, s'a făcut negru ca tăciunele, și din mare și voinic ce eră, s'a făcut numa cât o alună, ascunzându-se la o femeie săracă sub vatra focului, de unde strîgă femeii: „grij-i-grij, grij-i-grij, ca să nu me găsească soarele“. — Soarele aușindu-l, i-a zis: „tu

tot acolo să ședă și flămând și insetat ziua și noaptea să tot strigi numai tot: „gri-gri, — gri-gri“.

Fetele cele frumoase și îndrăgostite, auzind de întâmplarea aceea, s'au supărat reu, și prefăcându-se în furnici, i-au cărat de mâncare bietului grieruş și îi cară încă și în ziua de azi, ca să nu moară de foame. (Fagşor.)

Oredințe:

Când îți cântă grieruşii la casă, unge ușa cu slănină, că toți vor fugi. (Coşna. Salva.)

Când îți cântă grieruşii la casă, înseamnă a pustiu. (Rebra.)

Grieruşii când îți cântă sub pat, e semn că o să-ți cânte și popa, adecă, ai să mori. (Coşna. Bistrița.)

Pe cine a omorât o mie de grieruşii, sfântul Petru îl lasă în raiu, fără a-l întrebă de o păcătuit ori nu. (Rebra.)

Când ai 7 capete de grieruş, ține-le sub pragu casii, că e bine. (Parva.)

Grieru e ceteraşu dracului. (Romuli, Bichiş.)

Cine are grieruş la casă, e semn că e prieten cu sătana. (Mageruş. Parva.)

Când ai grieri la casă, fă-ți sfeștanie, că numa așa ai noroc. (Romuli, Fărăgău, Telciu.)

Cul. de

Theodor A. Bogdan,
inv. în Bistrița.

Visul lui Negru Vodă.*

— Tradițiune. —

Dovestiașu bețrânii, că în vremea de demult trăia într'un colț muntos al țării noastre un voinic sdravên la corp și plin de minte, pe care lumea, din pricina lui oacheșe, îl poreclise „Negru“.

Fără părinți și sărac luciș, Negru, cu toate însușirile lui de preț, intrase stăvar¹ la caii unui om bogat ale cărui turme, când ieșiau la pășune:

Umpleașu vâlcelele,
Umpleașu și văile,
Umpleașu și culările.²

Stăvar la cai, pe Negru îl prinse odată noaptea într'o beucă,³ la poala lăsătoare³ unui munte pustiu. Socotindu-se să rămână peste noapte acolo, își găti un pat de cetină⁵ moale și mirositor și se culcă sub un brad străvechiu, alături de care se întindea o torină⁶ mândră,⁷ pe un loc poleșnic.⁹

Și adormi Negru și dormi și când trecuse de cântători și s'apropia de zori, tresărind se trezi din somnul se. Avusese un vis. I se păruse, că se află pe vârful unui munte înalt și frumos și că isvoarele munților, pârăile dealurilor, riurile șesurilor și toate apele pământului se scurgeau în gura lui.

*Auzit în iulie 1898 de la Ioan Măgureanu, în vârstă de aproape 70 de ani, sătean din comuna Baia-de-fer, plaiul Novaci, județul Gorj.

¹ Paznic la cai.

² Magurile.

³ Un loc de munte, retras și ocolit de pădure.

⁴ Coasta unui munte acoperită cu pădure.

⁵ Crăcile de la poala bradului.

⁶ Loc cu iarbă verde crescută frumos, unde au odihnit vite.

⁷ Frumoasă.

⁸ Plan.

Se gândi o clipă la ce visase și stăvarul de cai cel ager la minte, pricepu că avusese un vis însemnat.

Se ridică până a nu se revărsa de zori și plecă în lume, unde l-o duce norocul.

Puțină vreme în urmă, stăvarul de cai ajunse domn și „Negru“ de odinioară se chemă „Negru Vodă“ păzind țeri și cetăți mai bine de cum păzise caii.

Novaci (Gorj) în 14 iulie 1903.

Dum. Brezulescu.

Baladă populară.

De pe valca Murășului.

Vint-a vremea la doi dragi,
Vint-a vremea să se iele;
Părinții nu s'o nvoit,
Oamenii i-o vorovit,
Ei de mână s'o luat,
În fântână s'o tipat,
În fântâna cea rotundă,
Unde-i apa mai afundă.
Și hoata de maștera,
Nici așa nu i-o lăsat,
Pe ficior l-o ingropat,
În cîntirimu din sat
Și pe fată peste drum.
Din ficior o resărit
Rugut verde înflorit,
Și din fată ruje dalbă;
Rugut verde roură.
Ruja dalbă lăcramă.
Și hoata de maștera,
Nici așa nu i-o lăsat,
Rugut verde o retezat,
Ruja dalbă s'o uscat.

Țosica.

Baladă populară.

(Salomica Haiduc. Vețel.)

Pe câmpie
Pe pustie,
Merge-un ginere 'n cocie.
Da 'n cocie cine șede?
Șede Ana ardeleana.
Da 'n cocie ce-mi lucră?
Tot imi coase-un gulere!
Și imi cant-un cântecel.
Nime 'n lume n'audiea,
Num-o dalbă 'mpărăteasă
Scoase-și capu pe fereastă,
Și din grai așa grăia:
— Tac! tu Ană ardeleană,
Nu-mi cântă așa, vicleană!
Că m'aratu-i la vênat,
Mi-i frică zeu și bănat,
Că dacă te-o auți,
El curți dalbe-o părăsi,
Și pe mine m'o urf. —
— Tac! nălțată 'mpărăteasă,
Ce scoți capu pe fereastă!
Nu cânt io — împărăților,
Și io doinesc brașilor
De durerea fraților,
Și io me cânt munților
De jelea părinților,
Și eū me cânt florilor
De jelea surorilor.

Culeasă de

Emil V. Degan.

SALON

ASOCIAȚIUNEA LA BAIA-MARE.

Discursul de deschidere al dlui Parteniu Cosma.

Onorată adunare generală!

După un deceniu de reculegere, sub absolutismul ce a urmat desființării jugului de iobăgie, care de secolii îl purtă poporul nostru, și al privilegiilor de națiunii și religii „recepte”, cari mai bine de 400 ani au degradat la stare de heloți pe Românii din Transilvania, atât ca națiune cât și ca religie, — îndată ce începuse a se ivi pe orizontul patriei noastre o rază de speranță a vieții constituționale, 170 de fruntași români din Transilvania, în frunte cu prelații lor, la 10 maiu 1860 înaintară o petițiune la guvernul transilvan, ca să le permită „ținerea unei adunări consultatoare în Sibiiu” în scopul de a înființa o reuniune reclamată de spiritul timpului, „a cărei chemare să fie lățirea culturii poporului și înaintarea literaturii cu puteri unite”, în sinul poporului român din Transilvania.

Resolvită această cerere din partea Cancelariei aulice transilvane, s'a convocat conferința pe 21 martie 1861 la Sibiiu, unde sub presidiul episcopului Andrei baron de Șaguna s'au redactat primele statute ale „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român”, aprobate prin prealalta decisiune din 6 sept. 1861 a Maj. Sale gloriosului nostru rege Francisc Iosif I.

În puterea acestor statute s'a constituit Asociațiunea noastră în adunarea generală, care a avut loc în Sibiiu în zilele 4—7 novembre 1861.

Cu mândrie admirăm și astăzi — după 42 de ani — entuziasmul cu care fruntașii Românilor transilvăneni au inaugurat Asociațiunea noastră.

Să nu mi se facă imputări pentru că aci, la periferia românismului din patria noastră, în o localitate, care la înființarea „Asociațiunii” nu aparținea teritoriului ei, voi cită unele părți din cuvântările rostite la primele ei adunări generale, fiind acelea instructive și pentru generațiunea actuală și pentru cele viitoare.

„Se poate” — zice Șaguna în cuvântul de deschidere al conferinței din 21 martie 1861, — „se poate, că cineva îmi va înfațișa starea cea strălucită a Romanilor vechi și monumentele cele strălucite ale măririi lor, de care țara noastră este plină, și asemănându-o cu starea noastră de astăzi, care e destul de deplorabilă — va gândi: de ce să întreprindem un lucru mai mare spre cultivarea națională? de oare ce este posibil, că va veni un timp barbar, care lucrările noastre le va nimici și nația o va degradă la soarte de sclăvie. Așa este! căci nime nu poate trage la indoială, că ceea ce odată s'a întâmplat în lume nu s'ar putea întâmplă mai de multe ori. Totuș eu sunt de aceea părere, că monumentele materiale ale unui period cult se pot nimici

prin mâni barbare, și o nație liberă se poate lipsi de libertate prin niște legi draconice; înse monumentele spirituale și moravurile cele morale, precum și valoarea lor rămân pentru toate timpurile neresturnabile, căci acestea sunt mai presus de ori ce putere silnică și fizică. De ele nu se poate atinge mâna barbarului, furul nu le poate fură, molile nu le pot mânca. Fiind așa dar' problema noastră: a înaintă literatura, cultura, industria și agricultura națiunii noastre, adecă a înaintă starea spirituală și materială a poporului nostru, vrem a deșteptă prin mijloace naționale facultățile, va să zică cugetările cele senine și serioase în poporul nostru, ca să cunoască ființa și destinația sa și să o știe întrebuintă spre tot binele, precum și alte nații fac astăzi aceasta, și precum este spiritul cel civilizator al secolului nostru. Darurile lui vor garantă viitorul cel mai ferice al mult cercatei noastre națiuni, și o vor feri de niște lovituri ucigătoare de religia și limba ei. Aceste convingeri mari să ne însuflețească, dlor, pe noi toți și atunci tare cred, că Cerul va încoronă cu flori de mângăere întreprinderea noastră și va ascultă rugăciunea mea, prin care cucerindu-me îl rog, ca să reverse binecuvântarea sa asupra Asociațiunii noastre, căci tot darul deseversit de sus vine, de la pârintele luminilor“.

Îar eruditul nostru filolog Timoteiu Cipariu, în memorabilul său discurs, rostit în adunarea constituantă din 4 novembre 1861 într'altele astfel ne încurajează:

„Înse din toate aceste ruine providența ni-a conservat încă în aceste dureri cumplite un tezaur neprețuit, care nu ni l-au putut răpi nici sabia învingătorului, nici crudimea tiranului ce domniă pe corpurile noastre, nici puterea fizică, nici politica infernală, — un tezaur născut cu noi de la sinul măcei noastre, dulce ca sărutările măicuțelor, când ne aplecau la sinul lor, tezaur mai scump decât viața, tezaur, care de l-am fi perdat, de l-am perde, de vom suferi vr'odată, ca cineva cu puterea, au cu înșelăciunea, au cu momelile să ni-l răpească din mâinile noastre, atunci mai bine, mai bine să ne înghită pământul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu acea mângăiere: că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor, — *limba românească*“...

„...Nu voesc a me întinde mai departe, măcar că multe s'ar mai putea zice și aduce din viața poporului român, ce demustră învederat, că deșerte sunt toate sperările, ilusiunile, visurile, îndeșert toate sofismele și machinațiunile tuturor, care mai duc și trag sperare, că doară-doară din român vor putea face alt popor. Un razim naționalității române se implântă astăzi și sperăm că asemenea razime de astăzi și de alte forme se vor implântă și de aci înainte, și mai mult, și mai puternic“.

Și speranța înflăcăratului savant român în mare parte s'a realizat. În scurt timp spiritul deșteptat la înființarea Asociațiunii a creat Asociațiunea națională din Arad, Societatea pentru crearea unui fond de teatru român, Academia Română, Asociațiunea pentru cultura poporului român din Marmăția, mai multe reuniuni de femei române, apoi o mulțime de institute de credit și economii, Reuniuni preoteșci, învățătoresci, industriale, comerciale și agronomice — toate cu menițiunea de a înaintă dezvoltarea culturală și economică a poporului român, — tot

atâția razimî ai naționalității române din patria noastră.

Din toate reuniunile culturale înființate de poporul român din patria noastră, cea mai vechio, cea mai generală și — cred că pot afirmă fără șfială — cea mai eficace de a contribui la dezvoltarea culturii naționale a poporului român, fără a jigni cât de puțin cultura altor popoare din patrie — este Asociațiunea noastră.

Multe și mari au fost și sînt speranțele și pretențiile noastre față de această instituțiune națională.

Și dacă nu s'au putut și nu se pot realisa în măsura în care am dori noi, nu este vina noastră.

Astfel este situațiunea în care am viețuit și viețuim.

Noi sîntem un popor sărac, un popor blând, care fără vina noastră am ramas cu secolî înderetul altor popoare mai favorisate de soarte, am ramas numai cu credința în Dumnezeu și cu iubirea nemărginită de dulcea noastră limbă.

Noi și astăzi, când scopurile naționale și culturale ale altor popoare din patrie se bucură de nemărginit sprijin material și moral, afară de sarcinile publice comune cu toți cetățenii statului, din sărăcia noastră trebuie să creăm și prevedem toate instituțiunile noastre culturale și naționale, cum se zice: „de la Vlădică până la opincă“.

Inteligența noastră, care conduce instituțiunile naționale și care aproape singură ofere și mijloacele materiale ale Asociațiunii, între împregiurările date, cu puține escepțiuni, face tot posibilul, ca scopurile acestei reuniuni să înainteze.

Statutele modificate în 1897 dau posibilitatea, ca activitatea Asociațiunii, care mai înainte eră mărginită numai la teritoriul Transilvaniei, să se estindă asupra întreg teritoriului locuit de Români în patria noastră ca și cea mai neînsemnată comună cel puțin prin o agentură să vină în nex organic cu comitetul central; dau posibilitatea, ca în toate despărțemintele să se înfiinzeze tot felul de instituțiuni și însoțiri folositoare pentru popor. Iar natura ambulantă a adunărilor noastre ne dă posibilitatea, ca inteligența despărțemintului să vină în atingere cu poporul și prin graiul viu să-l lumineze și însuflețească pentru scopurile Asociațiunii, identice cu fericirea lui și a patriei.

Dar, fireșce, toate acestea reclamă lucru intensiv și timp, până când poporul, și mai vartos poporul românesc, care din firea sa este conservativ și foarte rezervat față de cărturari, își va pricepe interesul se și însuș va da mână de ajutor inteligenței sale la realizarea scopurilor culturale ale Asociațiunii.

Nu pot trece cu vederea nici curentul mai recent, pornit mai vartos în o parte a jurnalisticiei noastre, cu privire la activitatea literară a Asociațiunii.

Este adevărat că în titlul Asociațiunii se cuprinde și „literatura română“.

Paragraful 2 al statutelor inse indică modul, în care Reuniunea noastră are să promoveze literatura română, și anume: nu ea are să facă, ci are să încurajeze literatura română, ca un mijloc al culturii poporului: prin inițiere de studii și scrutări, prin editare de publicațiuni literare, științifice și artistice, înființare de bibliotecii populare, musee și alte colecțiuni, acordare de premii și stipendii pentru di-

ferite specialități de știință, arte și industrie, expozițiuni, producțiuni și conferențe publice, înființare, eventual ajutoare de secțiuni științifice, etc.

Ei bine! Toate acestea sînt pusc în lucrare.

Amintese aci numai importanta edițiune a Enciclopediei române, care în anul acesta se va termina, școala civilă de fete cu internat, bibliotecile populare, publicațiunile editate de Asociațiune pentru biblioteca poporală, bursele ce se dau din partea Asociațiunii și pașii întreprinși pentru înființarea museului național (Casa națională), care este aproape de realizare.

Asociațiunea și în astă privință face totul ce cade în competența organelor sale, între marginile budgetului. Dar' nu este echitabil să se pretindă, ca însuș comitetul central, care nu este corporațiune literară, ci administrativă — și organele lui, să facă literatură română.

Asta este chiemarea și datoria literaților, cari nu se pot comandă, ci ei au să se afirme.

Dar', în fine, aceasta parte a problemei originale a Asociațiunii a trecut în domeniul și competența Academiei Române, care dispune de fondurile necesare și are în sinul se savanți din toate părțile locuite de Români; — pentru că limba și literatura unui popor nu este și nu poate fi mărginită la granițele statelor națiunilor politise.

La 1 august 1867, în ședința de inaugurare a „Societății literare române“, care atunci a primit numele de „Societate academică română“, iar prin legea din 29 martie 1879 s'a declarat „Academia Română“, — cel mai competent în această materie, membrul academiei Timoteiu Cipariu, în cuvântarea sa de inaugurare a rostit și următoarele cuvinte:

„Până aci limba și naționalitatea ni-a fost încătușată... Pentru eliberarea limbii naționale va îngrijii mai ales chiar această societate literară. Ea va îngrijii, ca limba română să scape de jugul despotismului sub care a gemut de secolî. Ea va îngrijii pentru conservarea unității limbii româneșci în toate provinciile locuite de Români. Ea li va redă forma curat națională română, spre a figură cu toată demnitatea între și lângă surorile ei de origine latină“.

Cerându-ve scusele, domnilor, pentru că poate prea mult v'am întreținut cu împospătarea unor reminiscențe istorice, pe cari și însi-ve le cunoașceți, va salut, și în calitate de delegat al comitetului central pentru conducerea acestei întruniri — declar deschisă adunarea generală ordinară a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român.

Adunarea Asociațiunii în Baia-mare.

Frații noștri sătmăreni au avut frumoase zile de serbătoare. Ei au primit adunarea generală din Baia-mare cu entuziasmul cel mai cald. De când s'a ținut aici adunarea generală a Societății pentru fond de teatru român, nu s'a mai pomenit atâta însuflețire. De luni de zile nu se mai vorbiă decăt de viitoare adunare. S'a pus la cale tot ce a fost cu puțință, pentru a garantă succesul și rezultatul a fost complet. Adunarea a reușit escelent.

Primirea comitetului la gară, care a deschis șirul festivităților, sâmbătă (8 aug.) după miazăzi la 3¹/₂, a indicat din capul locului, că ne aflăm între

niște oameni cari ne primesc cu cea mai caldă ospitalitate. Atâta lume românească nu s'a mai vădut la gara din Baia-mare. Comitetul Asociațiunii, reprezentat prin dnii P. Cosma (președinte delegat), dr. Beu, dr. Bologa și I. Vătășan, a fost salutat prin un discurs călduros pronunțat de dl Alexiu Pop, paroc în Sasari; apoi dșoara Iulia Ternovean în costum național a predat dlui P. Cosma în numele damelor române un buchet, iar țeranca Ioana Serbac altul în numele țerancelor române. Dl Parteniu Cosma a mulțumit prin cuvinte bine simțite. Apoi tot publicul a intrat în oraș și s'a așezat la diverse cvartire.

Seara de cunoștință a întrunit pe toți oaspeții în curtea marelui otel frumos decorată. A fost o seară reușită. Multă veselie și animație, la care a contribuit mult muzica românească din Bistrița. S'a pronunțat două toaste. Unul de dl proprietar Alexiu Pocol, care a salutat pe oaspeți și altul de dl dr. Nic. Vecerdea, care a răspuns în numele oaspeților.

Foaia ocațională „Astra“. Pe la 10 ore a apărut foaia ocațională „Astra“ redactată de dl Constantin Lucaciū și editată de dl Alexiu Pocol. Foaia, o surprindere plăcută, conține convocarea adunării, bineventarea oaspeților, programa festivităților și alte publicațiuni. Au mai apărut două numere.

Prima ședință a adunării. Duminecă dimineața, 9 august, înteu s'a ținut serviciu divin, oficiat de protopopii Șuta și Daian cu asistență de mai mulți preoți. A făcut mare impresiune asupra publicului intrarea în oraș în corpore a bășilor dlui Alexiu Pocol, cam 300, în frunte cu muzica lor, conduși în o trăsură cu patru cai de ȋnsuș proprietarul. După serviciul divin, publicul s'a adunat în spațioasa sală a otelului, unde dl Parteniu Cosma, ca delegat al comitetului central a deschis adunarea cu un discurs bine redactat și bine primit. (Îl publicăm în „Salon“. Red.) Apoi a luat cuvântul dl George Pop de Băseșei, care dimpreună cu dl Andrei Cosma, reprezintă Societatea pentru fond de teatru român, ai cărei membri fondatori sânt, și salută adunarea în numele acestei societăți, în niște termeni emoționanți, constatând în firul vorbirii sale cu un entuziasm nemărginit progresul societăților noastre culturale. Urmă salutul sântmărenilor, pe care îl tlecuī cu un avânt oratoric răpitor președintele despărțământului Sătmar al Asociațiunii, harnicul protopop George Șuta. Se ceti depeșă de felicitare a dlui președinte Alesandru Mocsonyi care se află pentru căutarea sântetății la Gmunden. În fine se alesară comisiunile indicate în program.

Banchetul. La ora unu a început banchetul, la care au luat parte vr'o 300 de persoane. Primul toast a fost rostit de președintele pentru regele. Apoi secretarul II dr. Beu (ungureșce) pentru șefii autorităților publice locale, la care a răspuns primarul. S'a pornit după aceste un șir nesfârșit de toasuri diverse. În fine, la dorință publică, s'a sculat dr. Vasiliu Lucaciū și a rostit un toast care a electrisat pe toți.

Disertațiile. După banchet s'a ținut ședința pentru ascultarea disertațiilor. Dl profesor Negruț din Blaj a ținut o conferență despre „cultura rațională a pământului“ în stil popular, la înțelesul tuturor, ascultat de mulți țerani. Apoi a vorbit dl dr. Florian Stan, profesor în Beins, despre „Tesau-

rile principale ale limbei româneșei cu deosebită privire la sunetul ă și i.“

Concertul. Seara la 8 s'a dat un concert strălucit. Sala tiesită a aplaudat cu entuziasm, căci asemenea concert românesc nu s'a mai pomenit în Baia-mare. În deosebī a făcut mare senzație debutul dșoarelor Virginia Gall, Lucreția Mureșianu Valeria Isac și A. Onițiu, cari în adevăr au încântat auditorul. Programul cam lung s'a sfârșit în mijlocul entuziasmului general.

Ședința a doua. S'au ascultat rapoartele comisiunilor. Dl dr. E. Daianu, raportorul comisiunii pentru cenzurarea raportului general al comitetului a făcut un esposeu foarte frumos, ascultat cu cea mai mare atențiune. Apoi adunarea a votat în unanimitate mai multe propunerī ale comisiunii din cari relevăm: Nu s'a primit dimisiunea dlui dr. A. Bunea din comitet; s'a votat mulțamită „Albinei“ pentru administrarea gratuită a averii Asociațiunii și dlui Andrei Cosma pentru regularea lăsământului după dr. Nichita și George Filip; s'au aprobat lucrările pentru Casa Națională și cea de chirie, prelininându-se pentru Casa Națională 120.000 coroane; dimisiunea prim-secretarului dr. Cornel Diaconovich (care nici n'a mai venit la aceasta adunare) s'a primit și s'a decis să se publice concurs pentru postul de secretar; pentru școalele confesionale s'a votat un ajutor de 2000 coroane. Dl I. Șerban, raportorul comisiunii de ȋnscriere a raportat ȋntre aplausele adunării că de astă dată s'au încassat ca taxe de membrii suma de 3424 coroane. În comitetul Asociațiunii în locurile vacante s'au ales dnii I. F. Negruțiu profesor în Blaj și Iuliu Muntean pensionar în Sibiu. Nefiind nici o invitațiune pentru anul viitor, s'a dat comitetului autorizațiunea d'a alege locul pentru viitoarea adunare generală. Apoi s'au cetit depeșele de felicitare. În urmă președintele mulțamind tuturor pentru buna primire, a ȋnchis adunarea Părintele Alesandru Breban mulțami apoi în termeni foarte călduroși în numele sântmărenilor tuturor pentru participarea la aceasta adunare.

Un bal splendid a ȋnchis șirul festivităților cari vor remănea neuitate în aceste părți.

Instalarea din Oradea-mare.

Văduvita diecesă gr. cat. a Orădii-mari va avea duminică la 3/16 august o zi de serbătoare: instalarea Pr. SSale episcopului dr. Demetriu Radu în scaunul episcopesc vacant.

Instalarea, din cauza că reședința episcopeasă se renovează, va avea un caracter pur bisericesc. Nu vor fi recepțiuni, nici prânz de gală nu se va da. Drept rescumpărare, Pr. SSa a trimis ȋncă din Lugoj primarului Orădii-mari suma de 3000 coroane, oferind din suma aceasta 1000 de coroane pentru săraci și lăsând în voia senatului orășenesc d'a împărți restul de 2000 ȋntre alte scopuri filantropice.

Pr. SSa este așteptat în Oradea-mare de toată poporațiunea cu cea mai mare simpatie. Cu dorință și mai ardentă îl așteaptă ȋnse credincioșii noiei sale diecese, cari sperează — ceea ce a indicat și cel din urmă cercular al vicarului general capitular — regenerarea diecesei oradane.

În aceasta diecesă sânt foarte multe lucruri de

indreptat, mari lipse de suplinit, radicale reforme de făcut, căci în multe privințe a ramas inapoia celorlalte diecese greco-catolice române. Vigoarea, talentul, zelul, ochiul ager și inima părintească a Pr. SSale indeamnă pe toți a crede că va ridică diecesa din starea ei de astăzi. Dorim din inimă ca aceasta speranță să se realizeze. Cu aceasta dorință urăm Pr. SSale bun sosit!

Cu ocasiunea serbărilor de instalare publicăm în numărul acesta al revistei noastre două ilustrațiuni: un nou portret al Pr. SSale și un tablou de gingașe iubire și stimă fiască: episcopul între părinții sei, o scenă despre care am scris nu de mult pe aceste pagine.

La mulți ani!

TEATRU ȘI MUSICĂ.

Concert în Lugoj. Pe 13 august n. tenorul dl Vasiliu a anuțat un concert în Lugoj cu următoarea programă: 1. „Plâns și jale“ idil, versuri de Viorica Magdu, cântat de autor. 2. „Vorrei morire“ de Tosti, cântat de dl Vasiliu. 3. „Soartă, soartă“, cuvinte de Radu Rosetti, cântată de autor. 4. „Te am așteptat“ serenadă, cântată de autor. 5. „Siciliana“ din opera „Cavalleria rusticana“ de Mascagni, cântată de dl Vasiliu. 6. Frumoasa, doină românească, cântată de dl Vasiliu, cuvinte de V. Alecsandri. (Concertul s'a amânat pe 16 l. c.)

Succesul dsoarei Marioara Ventura. Ziarele parisiene publică recenziuni foarte elogioase despre dsoara Marioara Ventura, care a mers acolo în toamna trecută a-și completa studiile și care a jucat de curând într'un teatru din Oranje. „Figaro“ esclamă: O mare artistă ni s'a născut!

Concert și teatru în Oravița-română. Corul bisericesc ort. rom. din Oravița-română a dat acolo în 2 august concert de coruri, după care s'a reprezentat: „Medicul fără voie“ comedie în 3 acte de Molière, tradusă de Iorgulescu. După teatru a urmat dans.

Serată teatrală în Brad. Pe 13 august s'a anunțat la Brad o serată teatrală cu piesele: „Florin și Florica“ vodvil într'un act de V. Alecsandri și „Vacanții“ comedie într'un act de dna Maria Baiulescu. După teatru dans.

BISERICĂ ȘI ȘCOALĂ.

Sosirea episcopului Radu în Oradea mare. Pr. SSa episcopul dr. Demetriu Radu va sosi în Oradea-mare mâine sâmbătă, 2/15 august, după mieznoapte la 4, însoțit de canonicul și prelatul papal Ioan Boroș, de frate-seu vicarul din Hațeg dr. Iacob Radu, de secretarul dr. Fireza, de medicul dr. Iacob Maior și avocatul dr. Isidor Pop. La gară va fi întâmpinat de cler și de inteligența mireană în frunte cu vicarul capitular Rds. dn dr. Augustin Lauran. De la gară Pr. SSa și suita va merge drept la școala normală unde va șede interimar. Duminecă la instalare va rostii o cuvântare. Luni va ținea consistoriul plenar.

Pr. SSa episcopul I. I. Pap al Aradului a sosit acasă de la Reichenhall, unde a făcut cură timp de 5 săptămâni.

Din diecesa Lugojului. Săptămâna trecută s'a ținut consistoriul plenar, în care Rds. dn preposit

capitular Petru Pop a fost ales vicar general până la instalarea noului episcop. Pr. SSa episcopul Radu, în ajunul de a pleca la noua sa reședință din Oradea-mare, i-a predat cheile și conducerea afacerilor diecesei.

G E E N O U ?

Hymen. Dl *Desideriū Tempelean*, pretor în Beiuș, s'a logodit cu dsoara *Margareta Pap*, fiica notarului Iosif Pap din Căbeșei, Bihor. — Dl *Camil Selăgeanu*, profesor la gimnaziul din Beiuș și dsoara *Angela Butean*, profesoară la școala civilă de fete cu internat în Beiuș, ș-au serbat cununia la 11 august în Beiuș. — Dl *Petru Hertila*, funcționar la magistratul din Caransebeș, s'a logodit cu dsoara *Matilda Spineanu* în Bogșamontană. — Dl *Ioan Băgăian* și dsoara *Silvia Cristea* s'au cununat în 2 august n. în Spânlaea. — Dl *Petru Onosi* și dsoara *Valeria Cristea* s'au cununat tot atunci și tot acolo. — Dl *August de Herbay* și dsoara *Cornelia Pop Bota* s'au logodit în Alba-Iulia.

Știri personale. Dl *George Pop* director de finanțe în Nyiregyháza, a fost transferat în aceeași calitate la Zombor. — Dl *Dionisiu Cimponeriū*, fiul dlui D. Cimponeriū, directorul poștelor și telegrafelor c. și r. din Bosnia și Hertegovina, a obținut la politehnicul din Budapesta diplomă de inginer de mașine.

Avis pentru adunarea din Sas-Sebeș P. T. Oaspeți, cari doresc să participe la adunarea generală a Societății pentru crearea unui fond de teatru român în zilele de 27, 28 și 29 august st. n. an. c. sunt rugați a se insinua cel mult până la 23 august la președintele comisiunii de învartirare dl Nicolău Lazar candidat de avocat, în Szászsebes piața mare și a indica pentru câte persoane doresc cvartir — la privați sau otel. Pentru comisiunea de învartirare *Nicolău Lazar*. Iar aceia cari voesc a lua parte la banchet, sa se insinue dlui Ioan Oncescu notar în pensiune. Szászsebeș strada Sicularum, cel mult până la 27 august. Pentru comitet *George Tătar*, secretar.

Incoronarea Papei Pius X s'a făcut în duminica trecută cu mare pompă asistând vr'o cinci-zece de mii de oameni.

Au murit: *Dionisiu Liuba*, vrednicul paroc din Maidan de lângă Oravița, tatal dlui George Liuba inspector de poștă și telegraf în Budapesta, în etate de 77 ani, servind 56 ani la altarul Domnului; — *Mariți Moldovan*, învețătoare, în Bozias, în 4 august, în etate de 26 ani.

Călimdarul săptămânei.

Dumin. a 10-a după Rusalii, ev. Mat. c. 17, gl. 1, v. 10.

Ziua sept.	Călimdarul vechiū	Călimd. nou
Duminecă	3 C. P. Isachie	16 Rohn
Luni	4 SS. 7 ineri d. Efes	17 Bertram
Marti	5 M. Eusignie	18 Elena
Mercuri	6 (†) <i>Schimb. la fața</i>	19 Ludovic
Joi	7 C. Dometie	20 (†) <i>S. Stef. reg.</i>
Vineri	8 S. Emilian	21 Ioana
Sămbătă	9 Ap. Mateiu	22 Timoteiu

Proprietar, redactor răspundător și editor:
IOSIF VULCAN. (STRADA ALDÁS NR. 14/296b.)

MERSUL TRENURILOR.

Valabil de la 1. maiu 1903.

Budapesta—Oradea—Predeal—București						București—Predeal—Oradea—Budapesta.						
	Accel.	Person.	Accel.	Person.	Accel.		Accel.	Person.	Accel.	Person.	Accel.	
Budapesta	pleacă	6 50	8 30	2 —	5 45	9 15	București	pleacă	— —	7 50	— —	9 15
Szolnok	"	9 07	11 31	3 59	9 27	11 19	Predeal	"	— —	3 32	— —	1 12
Szajol	"	9 21	11 49	4 12	9 46	11 33	Brașov	sosește	— —	5 00	— —	2 18
P.-Ladány	"	10 43	2 —	5 28	11 53	12 55	"	pleacă	— —	7 48	5 8	2 45
Berettyó-Ujfalu	"	11 18	2 47	6 03	12 46	1 33	Feldiora	"	— —	8 27	5 58	3 15
M.-Peterd	"	— —	3 —	— —	1 00	— —	Homorod Kőhalom	"	— —	10 03	7 44	4 23
M.-Keresztes	"	— —	3 12	— —	1 14	— —	Sighișoara	"	— —	11 40	9 45	5 49
Bihar-Püspöki	"	11 48	3 32	— —	1 36	— —	Mediaș	"	— —	12 40	10 58	6 37
Oradea-Mare	sosește	11 56	3 42	6 39	1 48	2 11	Kis Kapus	"	— —	1 25	11 50	6 50
Oradea-Mare	pleacă	12 21	4 10	6 46	2 06	2 18	Blaș	"	— —	2 16	12 40	— —
Velența	"	— —	4 17	— —	2 31	2 26	Küküllőszeg (Blaș) „	"	— —	2 21	12 58	— —
F.-Oșorheiü	"	— —	4 28	— —	2 42	— —	Teiuș	sosește	— —	3 02	1 42	7 35
Teleagd	"	12 51	4 50	7 15	3 03	2 51	"	pleacă	12 05	3 38	8 48	2 07
Aleșd	"	†1 04	5 08	†7 28	3 21	†3 05	Aiud	"	12 28	3 58	9 07	2 29
Vad	"	1 27	5 33	7 50	3 45	3 26	Felvinț	"	12 54	4 20	9 30	2 51
Ciucea	"	2 14	6 42	8 37	4 52	4 16	M. Ujvár	"	1 03	4 27	9 37	2 58
Huedin	"	2 46	7 23	9 08	5 32	4 52	Sz. Kocsárd	"	1 58	4 32	9 53	3 11
Jegenye	"	3 10	7 55	†9 33	†6 01	— —	Ar. Gyeres	"	2 30	5 12	10 30	3 48
Cluș	sosește	3 42	8 37	10 08	6 59	5 55	Apañida	"	4 02	6 27	11 45	5 02
Cluș	pleacă	4 20	8 50	10 47	8 30	6 11	Cluș	sosește	4 27	6 48	12 07	5 24
Apañida	"	4 41	9 07	11 11	8 59	6 27	Cluș	pleacă	5 23	7 00	12 53	6 17
Ar. Gyeres	"	5 56	10 16	12 36	10 41	7 27	Jegenye	"	†6 11	7 59	†1 33	7 21
Sz. Kocsárd	"	6 33	10 56	1 40	11 31	7 52	Huedin	"	6 40	8 37	2 05	7 58
M. Ujvár	"	6 40	11 03	1 58	11 40	— —	Ciucea	"	7 09	9 19	2 38	8 37
Felvinț	"	6 48	11 12	2 07	11 50	— —	Vad	"	7 47	10 08	3 20	9 32
Aiud	"	7 11	11 34	2 32	12 20	8 16	Aleșd	"	†7 59	10 25	†3 32	9 49
Teiuș	sosește	7 32	11 52	2 55	12 46	8 32	Teleagd	"	8 11	10 42	†3 44	10 07
"	pleacă	— —	12 24	— —	1 43	8 37	F.-Oșorheiü	"	— —	11 01	— —	10 27
Küküllőszeg (Blaș) „	"	— —	1 07	— —	2 28	9 5	Velența	"	8 32	11 10	— —	10 37
Blaș	"	— —	1 14	— —	2 36	— —	Oradea-Mare	sosește	8 38	11 17	4 09	10 44
Kis Kapus	"	— —	2 15	— —	3 48	9 47	Oradea-Mare	pleacă	8 43	11 36	4 15	11 04
Mediaș	"	— —	2 33	— —	4 03	10 01	Bihar-Püspöki	"	8 52	11 47	— —	11 14
Sighișoara	"	— —	3 47	— —	5 43	11 —	M.-Keresztes	"	— —	12 05	— —	11 37
Homorod-Kőhalom	"	— —	5 35	— —	7 54	12 26	M.-Peterd	"	— —	12 17	— —	11 50
Feldiora	"	— —	7 16	— —	9 40	1 35	Berettyó-Ujfalu	"	9 23	12 29	4 52	12 05
Brașov	sosește	— —	8 —	— —	10 25	2 09	P.-Ladány	"	10 06	1 34	5 40	1 19
"	pleacă	— —	11 —	— —	— —	2 19	Szajol	"	11 21	3 8	6 59	3 04
Predeal	sosește	— —	1 11	— —	— —	3 31	Szolnok	"	11 44	3 35	7 32	3 37
București	"	— —	8 05	— —	— —	9 10	Budapesta	sosește	1 50	6 20	9 35	7 10

Oradea-Mare—Arad.

		Person.			
Oradea-Mare	pleacă	10 20	4 45	7 —	
Ósi	"	10 30	4 56	7 16	
Less	"	10 48	5 05	7 40	
Cefa	"	11 03	5 34	8 05	
Salonta	"	11 26	6 20	8 46	
Kőtegyán	"	11 44	6 24	9 15	
Sarkad	"	11 54	6 33	9 31	
Giula	"	12 18	6 57	10 01	
Ciaba	sosește	12 37	7 29	10 30	
Ciaba	pleacă	2 05	7 41	4 32	
Chitighaz	"	2 34	7 56	5 38	
Arad	sosește	3 32	9 —	6 05	

Arad—Oradea-Mare.

		Person.			
Arad	pleacă	5 10	11 20	9 35	
Chitighaz	"	6 14	12 31	10 54	
Ciaba	sosește	6 40	12 57	11 24	
Ciaba	pleacă	7 —	1 38	4 50	
Giula	"	7 27	2 02	5 26	
Sarkad	"	7 47	2 22	5 54	
Kőtegyán	"	7 57	2 32	6 10	
Salonta	"	8 23	2 57	6 47	
Cefa	"	8 42	3 15	7 18	
Less	"	9 04	3 33	7 51	
Ósi	"	9 21	3 49	8 16	
Oradea-Mare	sosește	9 32	4 00	8 31	

Numerii cei groși înseamnă timpul de la 6 ore seara până la 5 ore 59 de minute dimineața. — Numerii semnați cu † înseamnă stațiunile, unde trenurile numai condiționat se opresc.